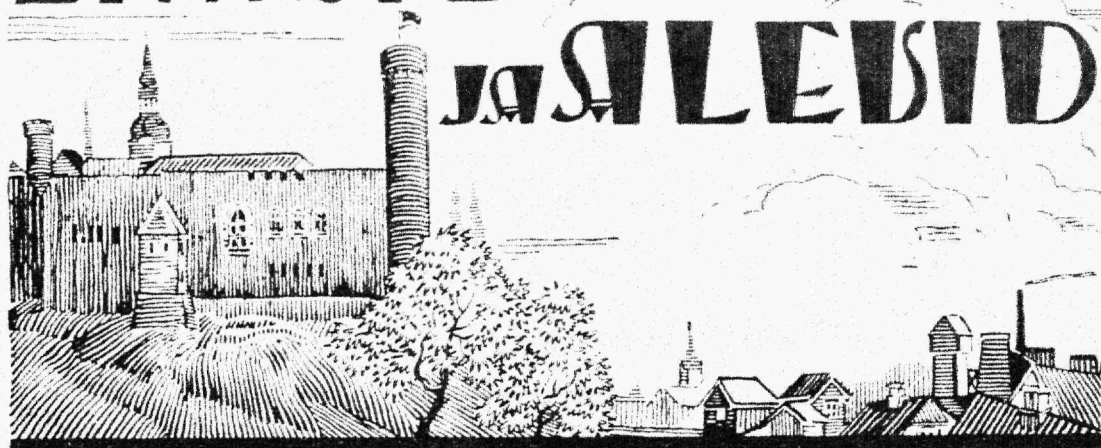

LINNAD JA ALEVID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJA«

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

VII aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 2

Mai

1934

SISU.

Tervishoiuliste olude arenemine Tallinnas — *Dr. M. Püümann.*

Millises korras toimub usuühingute avalikkude matmispaikade laiendamine? — *O. Angelus.*

Asulate õhukaitsest.

Ägedaid nakkushaigusi 1933. a. — *Dr. M. Püümann.*

Märkmeid Tartu linna metsade kohta — *V. Pielbusch.*

Riigikohtu otsuseid.

ELL tegevusest.

„Linnad ja Alevid“

Eesti LinnadeLiidu häälekandja

ilmub 1934./35. a. VII aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja aleviomavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s. Aastakäik (10 nr.nr.) — kr. 2.50

Saadaval ka vanemad aastakäigid.

Toimetlus ja lalitus: Eesti LinnadeLiit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

No 2	Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6, telefon 431-58.	1934
VII AASTAKÄIK	Ilmub 10 korda aastas.	Numbri hind 25 s.
		Mai

Tervishoiuliste olude arenemine Tallinnas.*)

Dr. M. Püümann.

II. Haiglad.

Peale elamute on huvitav jälgida kuidas Tallinnas on arenenud haiglad.

Juba vanade kreeklaste juures asutati haiglaid ja nende asutajaiks olid preestrid, kes Eskulapi — Apollo poja — nimel ühinesid haigete arstimiseks. Nad asutasid pühakojad ilusasse kohtadesse — mägedesse, metsadega piiratud jõgede ja järvede kaldaille või nende lähedusse. Pühakodade juurde asutati ka haiglaid.

Sellises kohtades andsid preestrid elanikele õpetust mitte ainult usuasjus, vaid ka tervishoidu puutuvais küsimusis. Haigele anti ka arstiabi niipalju kui seda lubasid tolleaegsed teadmised arstiteadusest. Arstimine seisis tol ajal peamiselt päike- ja õhukümbluste võtmises, suplemises, jalutamises puhtas õhus ümbritsevais metsis ja mägedes. Kui aga nähti, et see kõik ei aidanud, siis saadeti haige koju, et ta ei sureks haiglas ja sellega ei rikuks asutise head nime.

Ka vanade roomlaste juures olid haiglaid või varjupaigad olemas juba 5 sajandil p. Kr. Peale Rooma riigi lange mist hakati haigeid arstima kloostreis, kuna VI, VII ja VIII sajandil asutati juba haiglaid kirikute ja kloostrite kaastegevusel ja abil. Vanimad haiglaid on Monte Cassino — asutatud VI sajandil, Hôtel Dieu — asutatud Pariisis VII sajandil ja St. Spirito — asutatud Roomas VIII sajandil.

Nakkushaigusi põdevate haigete eraldamiseks ja ka haigete ravimiseks asutati n. n. leprosooriumid. Haigete eest hooldesid peamiselt mungad.

Üldiselt peab tähendama, et vanade kultuurrahvaste juures nii tervishoiu alal kui ka haigeile arstiabi andmisel töötasid väga palju arstide kõrval ka vaimulikud — preestrid — kui tolleaaja haritumaid inimesi, kel jätkus aega oma otseste ülesannete kõrval tegeleda ka veel muil aladel. Keskajal katsusid neid ülesandeid täita kirikud ja kloostrid, eriti keskaja teisel poolel. Katoliku usu kirikute ja kloostrite ehitamisega käis käsikäes ka nende lähedusse haiglate, koolide ja koolimajade asutamine, mida võib täheldada Tallinnaski.

Peale Tallinna asutamise tekkis vajadus haigla järgi ja nii leiamegi teateid esimese Tallinna haigla kohta juba 1237. a. See aasta loetakse Püha Johannese nimelise haigla asutamise aastaks, kuid nähtavasti oli ta asutatud juba mõned aastad varem. Püha Johannese nimeline haigla asus samal kohal Suurel Tartu maanteel, kus praegu asub Linna Jaani Vanadekodu. Püha Johannese nimelisele haiglale kuulusid kirik ja kõrts, mille sissetulekud läksid haigla käsustusse, maja haigete jaoks ühes juurdeehitatud aidaga, väljakäigu koht kivist istmega, kivist ehitatud saun, kartser kuhu paigutati haigeid karistuseks, hobusetall, vanem puusaun, vesiveski, kus haigeile jahvatati leivaküpsetamiseks jahu ja mida 1356. aastani kasustati koos Pühavaimu kirikuga. Haiglal oli kasustada ka oma kalmistu. Üldiselt oli keskajal kombeks mätta surnuid kiriku põranda alla, kuid Püha Johannese nimelise haigla kirik oli seks liiga väike ja seetõttu oldi sunnitud algusest peale matma oma surnuid kalmistule.

*) Vt. „Linnad ja Alevid“ nr. 1 — 1934.

Püha Johannese nimeline haigla põletati sodade ajal maha ja ehitati uuesti jälle üles; ainult kiviseinad on säilinud algusest peale. Nii hävitati ta 1570. a. hertsog Magnuse sõjavägede poolt. Haiged tapeti osalt ära, osa põgenes lüüsi ja paigutati teise haiglasse, mida tabas omakord samade sõjavägede poolt samasugune saatus, nagu Püha Johannese nimelist haiglatki. Selline teguviis haigete inimeste vastu kutsus esile ägeda protesti linnavalitsuse poolt, millel muidugi polnud mingit tagajärge. Varsti peale seda ehitati haigla uuesti üles. 1648. a. sai haigla uuesti kannatada. 1724. a. hävis kirik, mis pärastpoole ehitati uuesti üles. 1810. a. ehitati tänavaäärne puumaja, mis on säilinud tänaseni. 1901. a. ehitati sinna juurde veel suur kahekordne kivimaja.

Haigete ja hoolealuste arv on Püha Johannese nimelises haiglas olnud väga mitmesugune. Alguses oli see arv muidugi väike, kuid linna elanikkude arvu ja haigla jõukuse kasvamisega tõusis ka haigete arv. Nii näiteks oli haiglas XVI sajandi lõpul 130, XVII sajandi algul — 148 haiget, 1627. a. — 170 haiget, neist 56 täisealist, kuna kõik ülejäänud olid lapsed. Nähtavasti eraldati ka pidalitõbiseid haigeid ühes perekondadega, kuid pole täiesti selge, kas seal olid ainult pidalitõbised üksi. Võib arvata, et sinna paigutati ka igasuguseid teisi haigeid, kelle haiguse kohta polnud täit selgust. XVIII sajandil, kus katku ja nälja tagajärjel elanikkude arv oli jäänud palju väiksemaks, on ka haigete arv Püha Johannese nimelises haiglas sulanud kokku. Nii on 1750.—1770. a. haiglas ainult 30 haiget. XVIII ja XIX sajandil muutub Püha Johannese nimeline haigla ikka rohkem ja rohkem vanadekoduks ja praegu leiavad seal, nüüdse nimega Linna Jaani Vanadekodus, ulualust ja ülalpidamist ligi 250 vaiminimest.

Pidades silmas asjaolu, et Püha Johannese nimelises haiglas leidsid sajandite jooksul ulualust ja ülalpidamist 100—130—170 inimest, tekib küsimus, kust hankis haigla nii suuri sissetulekuid, et katta neid suuri väljaminekuid ja, nagu selgub mõnedest vanust dokumentidest, toideti haigeid korralikult ja isegi hästi.

Haigla asutati nähtavasti vaimulikkude poolt ja esimesed summad haigla jaoks saadi kokku korjanduste kaudu nii sisekui välismaal. Nii on teada, et algul korraldati haigla jaoks korjandusi isegi Soomes. Ka Tallinnas endas oli kombeks kor-

jata, eriti pühiks, andeid haigla heaks gildide liikmete poolt, kes käisid majast majja. Kuid haigla kogus aastate jooksul suuri varandusi kingituste ja eesõiguste kaudu, mis said haiglale ohtrasti osaks. Paavsti saadik piiskop Vilhelm Modenast, kes korraldas Eesti- ja Liivimaa usulisi asju, lubas haiglale kinkida ja parandada kinnisvarasid, mida kirikule oli keelatud teha. Peale selle kui haigla oli suure rahakitsikuses, lubas kirik kõigile neile, kes haigla jaoks ohverdasid teatava summa, pattude andestamist ja selliseid elanikke, kellele seda läks hädasti vaja, leidis Tallinnas alati hea hulgate, mille tagajärjel haigla rahaline seisund tõusis heale järjele. XVI sajandil olid haigla kasustada suured maatükid, muuseas ka Lehmja mõis, ja linnas oli tal Harju tänaval maja, nii et Püha Johannese nimeline haigla oli tol ajal Tallinna rikkamaid asutisi. Rahaline kapital oli ligi 40 000 marka suur, mida laenutati kinnisvaradele ja mis andis 6% tulu. Isegi linnavalitsus oli sunnitud vahet haiglalt laenama raha. Peab tähendama, et ligi 200 aastat kestnud rahuaeg, mida Tallinn maitse ordu valitsuse ajal, ja see elav kaubitsemine, mida Tallinn ajas hansalinnana, mõjutas mitte üksi elanikkude, vaid ka selliste asutiste, nagu seda oli Püha Johannese nimeline haigla jõukuse kasvamist. Rootsi ajal, kus Tallinna kui kaubalinna tähtsus hakkas langema, ei jätnud see avaldamata oma halvavat mõju nii üksiku elaniku kui ka asutiste juures. Seks aitasid kaasa ka sagedased sõjad ja vaenlase rüüstamised ja tapmised Tallinna läheduses, olgugi et linn ise, peale eeslinnade ja haiglate hävitamise, jäi sellest puutumata.

Nagu juba tähendatud, eraldati Püha Johannese nimelisse haiglasse pidalitõbiseid, kuid peab arvama, et nende sekka sattus ka teisi haigeid, kelle haigust ei suudetud teha kindlaks. Kas neid haigeid seal ka raviti, ei saa tõendada. Nähtavasti oli peasihiks haigete ja ka nende perekondade eraldamine. Preestrid käisid seal küll haigeile kuulutama jumalasõna, oli isegi ametis haigla preester ja peale reformatsiooni — haigla pastor. Peale pastori oli haiglas ametis veel perenaine, kes valmistas haigeile süüa ja haigla ülevaataja või juhataja, kelle sõna olid sunnitud kõik kuulama; vastuhakkajaid paigutati kartserisse ja määrati ka rahatrahvi. Haiglal oli oma kodukord. Nii võis haige käia ainult haigla kirikus. Kaks korda

päevas oli iga haige, kes võis käia, kohustatud käima kirikus. Kes omavõltsel läks linna, maksis trahvi meie rana järgi ligi 10 kr., kes jäi ööseks linna — oli sunnitud peale selle veel ostma vaat õlut.

Ulevaataja kohuseks oli valvata muuseas ka selle järgi, et haiged ei lahkuks haiglast ja et nad ei istuks tänaval, haigla värava ees, kus möödaminejad nende kohta võisid teha igasuguseid märkusi, vaid haigla õuel.

Uhes Tallinna kasvamisega tekkis vajadus veel teiste haiglate järgi. 1334. a., nagu näha vanust dokumentidest, on Tallinna kodaniku raehärra Hermann Veldege' poolt asutatud Pühavaimu kiriku kõrval haigla, kuhu võeti vastu mitte ainult haigeid, vaid seal leidsid ulualust ka vaesed. Ka vanemad ja terved kodanikud võisid seal eluneda sellekohase maksu eest.

1389. a. asutati raehärra Johann v. Hervorde' poolt Pühavaimu kiriku õuel teine haigla, mis määrati ainult haigeile, kuna terved elunesid esimeses majas. Haigla juhtimine toimus samuti, nagu Püha Johannese nimelises haiglaski. See haigla oli palju väikesem. Sinna mahtus kõige rohkem 50 haiget. Pühavaimu kiriku haigla sissetulekud olid ka palju vähemad kui Püha Johannese nimelise haigla omad, vaatamata sellele, et ka siin kirik lubas linna elanikele teatavate summade ohverdamise eest pattude andestamist. Milliseid haigeid võeti vastu Pühavaimu kiriku haiglasse, pole kindlasti teada, kuid võib siiski oletada, et need polnud nakkushaigusi põdevad haiged. 1620. a. lõpetas Pühavaimu kiriku haigla oma tegevuse.

1490. a. asutati haigla Nunnevärava juures, mis püsis 1550. aastani. Sinna võeti vastu peamiselt maa haigeid — vigaseid ja pimedaid, kes enam tööd ei suutnud teha. Haigla kuraatorid pöördusid abisaamiseks ka Harju- ja Virumaa mõisnikkude poole ja saatsid välja kaks annetekorjajat — ühe Harju-, teise — Virumaale. Nähtavasti olid anded selle haigla heaks nii linnarahva kui ka mõisnikkude poolt nii kasinad, et see võrdlemisi kii- resti oli sunnitud sulgema oma ukсед.

1525. a. asutati Rütli tänaval, majas, kus asub praegu Ehrenpreis'i trükikoda, uus haigla. See oli väike — 28 voodiga, kuid tema sissetulekud olid võrdlemisi suured, arvestades kõiki neid kingitusi ja testamente, mis tehti tema heaks. Nähtavasti aitas seks kaasa reformatsiooni- aegne liikumine, mis tallinlaste keskel oli isegi väga tugev. Sellele haiglale kuulus

ka Püha Mihkli (praegune rootsi) kirik ühes aiaga. XVIII sajandi algul olid seal haiglas ainult haiged, kuna varemalt sinna võeti vastu ka vaeseid. Kuid VIII sajandi lõpu poole omandab ta ikka rohkem vaeste- ja vanadekodu ilme ja püsib sellisena 1901. aastani, mil ta lõpetab oma tegevuse. Seal asuvad vanad paigutati Linna Jaani Vanadekodusse.

Olgugi, et see haigla oli omal ajal rikas, polnud kord, mis seal valitses sugugi eeskujulik. Nii teatas linnaarst Gebhard Himsel 1674. a., et haiglas on suur korralgedus ja nakkushaigused, mille all haiged kannatavad, võivad muutuda hädaoh- likuks kogu linnale ja seepärast on tarvilik panna sinna ametisse arst ehk vähe- malt habemeajaja abi. Sedasama kordab linnaarst Happel 1686. a., kuid nende arvamused jäid hüüdjaks hääleks kõrbes.

1525. a. asutati veel kaks haiglat — üks Vene tänaval dominiiklaste kloostris, mis samal aastal võeti dominiiklasilt ära, kuna neid endid sunniti lahkuma linnast. Dominiiklasil oli Vene, Munga ja Müüri- vahe tänava vahel suur maatükk ühes kloostris, kiriku ja teiste kõrvaliste hoone- tega. Klooster asus sealsamas kohas, kus praegu asub katoliku usu kirik. Pole ime, et mungad ise selle suure ülekohtu tõttu, mis neile sai osaks, 1532. a. süütasid kloost- ri põlema. Klooster hukkus peaaegu täie- likult ja ühes kloostriga ka haigla. On säilinud kiriku vanad seinad kahe ilusa portaaliga, mida tänapäeva praktiline in- imene kasustab autogaraažina!

Ühes dominiiklaste haiglaga asutati veel Harju tänaval Püha Rochuse nimeline haigla, nähtavasti samanimelise gildi poolt. See haigla püsis 1552. aastani, ilma et tal oleks olnud suurt tähtsust. 1503. a. mainitakse veel haiglat väikese gildi juures. Nähtavasti on siin tegemist väikese haiglaga, mille iga oli väga lühike. Mujal tema kohta enam märkusi ei leidu.

Peale ülalmainitud haiglate oli Tallin- nas XVI sajandil veel üks haigla, kus ravi- ti süüfilishaigeid, olgugi et seda haiglat kutsuti „rõugetemajaks“. (Süüfilist nime- tati tol ajal rõugetõveks.) See haigla asu- tati 1522. a. Suure Rannavärava taha ja ta püsis 1570. aastani, mil hertsog Magnuse sõjaväed ta tühjaks riisusid ja haiged laiali peksid. Linnavalitsus pöö- rduis jälle protestiga sellise talitamise vas- tu, kuid sai hertsog Magnuselt vastuseks vihase sõimukirja. Sama aasta sügisel lammutati haigla täiesti linnavalitsuse

käsul. See oli ka ainus haigla, kus haigeid ravis arst.

Kui jälgida haiglate asutamist Tallinnas, siis paistab silma, et neid kõige rohkem asutati XVI sajandi algul. See oli tingitud peamiselt sellest, et linna elanikkude arv tõusis tol ajal 12 000—13 000-ni. Orduaaja lõpupoole tõusis elanikkude jõukus oma haripunktile ja ka reformatsiooniaeg, kui uus vool, tiivustas elanikke selliseile ettevõttele, mis ühenduses ligemise aitamisega. XVI sajandi lõpu poole, kui üldine vaimustus langes ja majanduseline kitsikus andis end tunda ikka rohkem ja rohkem, langesid paratamatult kokku need asutised, mis nõudsid kodanikest ohvrimeelt. XVI sajandi lõpul jäi Tallinnas püsima ainult kaks haiglat — Püha Johanne nimeline ja uus haigla, kuna teiste tegevus lõppes. Nii kestis see kogu XVII sajandi. XVIII sajandil hakati jälle ehitama haiglaid, kuid mitte eraisikute ja linna algatusel, vaid riik hakkas neid asutama esiteks sõjavägede ja XVIII sajandi lõpul ka teiste elanikkude jaoks.

Rootsi aja lõpul — 1705. a. asutati rootsi sõjavägede jaoks haigla, mille iga kestis 1710. aastani, s. o. Tallinna allaandmiseni venelasile. Too haigla asus nähtavasti praeguse Rüütli või Rataskaevu tänaval, mida näitab nimigi — „Toompea all asuv haigla“.

Peeter Suure käskkirjaga asutati Tallinnas 1720. a. mereväe haigla sealsamas, kus praegu asub Linna Keskhaigla. Mereväe haigla püsis seal ühiskondliku hoolekande korraldi haigla asutamiseni 1785. a. Viimane haigla oli meil rahva seas tuntud „priihospitali“ nime all.

Peale mereväe haigla asutati Tallinna 1730. a. ka haigla maaväe jaoks ja nähtavasti seal, kus asub praegune Kaitseväe Keskhaigla.

Haigeid sõjaväelasi oli Tallinnas, eriti sõdade ajal ja siis kui laevastik seisis Tallinna reidil, võrdlemisi palju ja nagu näha sellekohaseist dokumentidest, tõusis haigete arv isegi tuhandeni, nii et neid paigutati Kadrioru lossi ja teisisse Kadrioru majusse, mis asusid nähtavasti praeguse staadioni kohal. See maaala kuulus sõjaväe haiglale Eesti iseseisvuseni, kus ta võeti haiglalt ära. Mereväe haigla hooned olid kitsad ja seepärast ehitati 1772. a. maaväe haigla juurde Juhkentalis uus mereväe haigla. Viimased haiglad sulasid ajajooksul ühiseks sõjaväe haiglaks, mis püsis 1918. a. alguseni, kus ta peale Saksa okupatsioonivägede lahkumist no-

vembris moodustati ümber Eesti kaitseväe haiglaks. 1923.—1925. a. ehitati vanade, 1772. a. ehitatud hoonete asemele uus ajakohane kivinoone 220 voodiga. Uldse on praegusel Kaitseväe Keskhaiglal 450 voodit.

Nagu tähendatud ülal, asutati Tallinnas 1785. a. ühiskondliku hoolekande korraldi haigla — „priihospital“. Need ühiskondliku hoolekande korraldid loodi igas kubermangus 1775. a. 7. novembril seadusega. Valitsuse juhatajaks olid kuberneri ja liikmeiks linna esindaja, kubermangu aadli peamees ja kuberneri poolt määratud alaline liige.

Ühiskondliku hoolekande korraldi ülesandeks oli asutada ja pidada ülal rahvakoole, haiglaid, apteeke, vaestemaju, orvu- ja vanadekodusid, maju vaimu- ja parandamatuile haigeile, töömaju, kus vaesed inimesed võisid teenida oma tööga ülalpidamist, ja parandusmaju kurikalduvustega inimesile.

Esimesena alustas oma tegevust Novgorodi kubermangu ühiskondliku hoolekande korraldi 1776. a.

Eesti kubermangus algas ühiskondliku hoolekande korraldi oma tegevust ametlikel andmeil 1785. a., kuid ta teotses juba 1783. a. Algul tahtis ta tõmmata oma tegevusalasse koole, kuid linnavalitsuse ja rüütelkonna vastuseisu tõttu ei õnnestunud see ja ta jäi peatuma haigla asutamise juures, seda-enam, et Tallinnas haigla puudus.

1785. a. üüriti erakorter haigla ruumeks, kuhu paigutati 10—12 voodit, kuid juba 1786. a. osteti ültähendatud mereväe haigla hooned ja peale sellekohast remonti paigutati haiged sinna. Algul oli ruumi 30 haigele, kuid aastate jooksul ehitati uusi maju juurde, nii et 1850. a. oli haiglas ligi 100 voodit.

1872. a. ehitati juurde suur kahekordne maja, kuhu juba enne maailmasõda paigutati ainult haavahaigeid. 1897. a. ehitati kaks kahekordset kivimaja, kus hoiti vaimuhaigeid. 1909. a. viidi viimased üle „Seevaldi“ haiglasse, mistõttu mõlemad majad vabanesid teiste haigete jaoks. Ühte majja paigutati meessisehaiged ja teise ägedaid nakkushaigusi põdevad haiged. 1918. a. oli „priihospitalis“ 300 voodit. Sel ajal muudeti ta Linna Keskhaiglaks. Peab tähendama, et „priihospitalil“ olid peale teiste haigete peaaegu kõik jaoskonnad igasuguseid nakkushaigusi põdevate haigete jaoks. Eraldi maja oli olemas ka suguhaigeile. Peaaegu arme-

tuimas seisundis oli 1912. aastani sünnitusjaoskond. Väike, madal, pime ja remontimata tuba 6 voodiga. Haigla juhatause poolt juhiti alatasa tähelepanu sellele puudusele, kuid tolleaegsed kubernerid ei hoolinud sellest. Viimaks 1912. a. oli seal sünnitamas kuberner Korostovets'i teenija, keda kuberner ise ühel õhtul läks vaatama, kuid pimeduse tõttu komistas ja kukkus pikali. Teisel päeval kutsuti ühiskondliku hoolekande korraldi kokku, kus otsustati Punaselt Ristilt rentida maja, kuhu paigutati sünnitajad. Samaks otstarbeks tarvitab seda maja veel praegugi Linna Keskhaigla. Peale haigla asutas ühiskondliku hoolekande korraldi 1848. a. Juhkentalis vanade- ja invaliididekodu, mis samuti 1918. a. läks üle linnale.

„Priihospital“, minnes üle linnale, on muutunud igakülgselt moodsaks haiglaks. Praegu on seal 314 voodit. Ägedaid nakkushaigusi, tiisikust ja suguhaigusi põdevad haiged on paigutatud Linna II ja III haiglasse.

Ühes Tallinna ja Tallinna elanikkude arvu kasvamisega (1816. a. oli Tallinnas 11 983 elanikku, 1871. a. — 29 162, 1897. a. — 58 810, 1912. a. — 104 452 ja 1930. a. — 130 262 elanikku) tõusis ikka enam ja enam tarvidus haiglate järgi. Kuna linnaomavalitsus kas ei suutnud või ei tahtnud tol ajal asutada oma haiglat, siis on arusaadav, et seda seisundit kasutasid eraisikud. Nii asutati 1867. a. pastor Stakelberg'i poolt diakonissideasutise haigla. Algul asus see eramajas, kuid järgmisel aastal osteti Suurel Pärnu maanteel nr. 50 maja ühes krundiga, mille suurenes aasta-aastalt juurdeostetud ja kingitud maatükkidega. Sellekohaste juurdeehituste tõttu suurenes ka haigla alatasa nii et voodite arv ses haiglas on tõusnud juba 74-le.

1892. a. asutas dr. J. Dsirne naishaigla peamiselt lõikust vajavaile haigeile. See haigla püsis 1895. aastani. Haigla asus Suurel Pärnu maanteel ja temas oli 10 voodit.

1903. a. asutati närvi- ja vaimuhaigete eest hoolitseva seltsi poolt närvi- ja vaimuhaigla „Seevald“ — algul 120 voodiga. 1908. ja 1909. a. teostatud juurdeehituste tõttu tõusis voodite arv 350-le ja nagu tähendatud ülal, viidi 1909. a. „priihospitalis“ olevad närvi- ja vaimuhaiged, kelle arv tõusis juba 170-le, „Seevald'isse“ üle. Eesti iseseisvuse esimesil aastail läks

„Seevald“ riigi valdamisele ja praegu on ses haiglas 680 voodit.

1901. a. asutati rüütelkonna poolt Lembitu tänaval nr. 10 sünnitusasutis ühes ämmaemandatekooliga. Algul oli asutises 6 voodit. 1918. a. oli ses asutises juba 15 voodit ja saksa okupatsiooni ajal ühendati see asutis priihospitali sünnitusjaoskonnaga. Eesti riigi algul lõpetati Tallinna ämmaemandatekooli tegevus ja see viidi üle Tartu ülikooli juurde, kuna asutise maja Lembitu tänaval muudeti sõjainvaliidide ühiselumajaks.

1902. a. asutati dr. V. Knüpffer'i poolt Lembitu tänaval nr. 10 naishaigla — 23 voodiga, mis teotseb tänaseni. Algul sai see toetust rüütelkonnalt ja linnalt.

1903. a. asutati Kadriorus Poska' tänaval nr. 15 dr. Veiss'i ja dr. Hirsch'i poolt sanatoorium närvihaigeile. Praegu on sanatooriumis 16 voodit.

1904. a. asutati rüütelkonna poolt Suurel Roosikrantsi tänaval Tallinna Erahaiгла, mida ka linn algul toetas. Praegu on ses haiglas 53 voodit.

Tallinna eesti arstid asutasid 1909. a. haigla samas majas, kus asub praegune Linna Keskhaigla Sünnitusjaoskond, üürides ruume tol ajal Punaselt Ristilt. Haigla, milles oli 24 voodit, lõpetas oma tegevuse 1911. a.

Eestimaa tiisikuse vastu võitlemise seltsi poolt asutati 1912. a. Magdaleena tänaval nr. 6 tiisikussanatoorium 25 voodiga. Sanatoorium lõpetas oma tegevuse Tallinnas 1930. a., mil see viidi üle Nõmmele.

1912. a. asutati riigi poolt Siimeoni tänaval mereväelasile suguhaigustehaigla 50 voodiga. Eesti riigi algul paigutati sinna kaitseväge rätsepatöökoda.

1914. a. asutati Magasini tänaval nr. 29 linna nakkushaigustehaigla, praegune Linna II Haigla, 180 voodiga. Tiisikussjaoskond avati 1926. a. Ses on 100 voodit, nii et voodite üldarv Linna II Haiglas tõuseb praegu 280-ni.

Peale selle avati 1931. a. Linna II Haigla juures Tiisikushaigete-eraldusmaja 50 voodiga.

1918. a. asutati Uuel Tatari tänaval nr. 25 linna suguhaigustehaigla, praegune Linna III Haigla. Juurdeehituse tõttu 1931. a. avanes võimalus viia sinna Linna Keskhaiglast üle kõik suguhaiged. Praegu on Linna III Haiglas 125 voodit.

Keskvangla haigla asutati riigi poolt 1918. a. Kalka tänaval nr. 2. Praegu on ses haiglas 125 voodit.

Dr. E. Girgensohn'i poolt asutati 1925. a. Narva maanteel nr. 52-a naiserahaigla 12 voodiga. See haigla lõpetas oma tegevuse 1933. a.

1926. a. asutati Kaupmehe tänaval nr. 10 Tallinna Eesti Erakliinik. Praegu on ses haiglas 25 voodit.

1931. a. asutati M. Urm'i poolt Jaan Poska' tänaval nr. 47 Tallinna närvikliinik-sanatoorium, milles on 12 voodit.

1932. a. asutati Eesti Arstide-Klinitistide Ühingu poolt erahaigla Narva maanteel nr. 6. Praegu on ses haiglas 100 voodit.

Peale ülaltähendatud haiglate on Tallinnas asutatud tarvidust mööda ajutisi barakke ägedaid nakkushaigusi põdevate haigete jaoks. Nii olid enne Linna II Haigla asutamist 1914. a. Magasini tänaval nakkushaigusi põdevate haigete barakid Suurel Tartu maanteel nr. 61, Polgu tänaval nr. 7, Soo tänaval nr. 23 ja Karjamaa tänaval nr. 6. Peale Linna II Haigla asutamist lõpetasid barakid oma tegevuse.

Maailmasõja algul muudeti haiglaiks

sõjas haavatute ja haigete jaoks „Estonia“ teatri saalid, Mustpeade klubi ruumid, majad nr-id 1 ja 3 Laial tänaval, Luther'i Rahvamaja ja 1 maja „Volta“ vabrikus. Need ajutised haiglad püsisid Saksa okupatsiooni ajani.

Vabadussõja ajal avati haigla tähnulist soetõve põdevaile haigeile Vene-Balti tehases. See haigla lõpetas oma tegevuse peale Vabadussõda.

Käesoleval ajal on Tallinnas üldse 13 haiglat 2239 voodiga, neist kuuluvad riigile 3 haiglat 1231 voodiga, linnale — 3 haiglat 719 voodiga ja 7 on erahaiglat — 289 voodiga.

Kui mitte arvestada riigi haiglaid, siis on Tallinnas 10 haiglat 1008 voodiga. Kuna praegu on Tallinnas 136 451 elaniku, siis iga 1000 elaniku kohta tuleb umbes 7,5 voodit. Harilikult loetakse seisundit rahuldavaks, kui iga 1000 elaniku kohta tuleb 5—6 voodit. Seega on Tallinn praegu varustatud haiglatega ja vastavate arvu vooditega enam kui rahuldavalt. Puudub vaid ajakohane lastehaigla, mida linnal tuleb ehitada varem või hiljem.

Millises korras toimub usuühingute avalikude matmispaikade laiendamine?

O. Angelus.

Siseministeeriumi Administratiivosakonna abidirektor.

I.

A. kogudus palus kirjaga B. linnavolikogule lubada vana matmispaika, mis Matmispaikadeseaduse (RT 171/172 — 1925) § 2, p. 2 järgi kui usuühingu endine kalmistu on avalik matmispaik, laiendada avaliku matmispaiga mõttes.

Linnavalitsus ei viinud avaldust volikogu ette, vaid saatis selle Siseministeeriumile ühes tarvilikkude plaanidega vastava loa andmiseks ja plaanide kinnitamiseks.

Tekib küsimus, kelle võimkonda kuulub selliste küsimuste otsustamine: kas omavalitsuste esinduskogude või siseministri kompetentsi?

Seadus ise sellele küsimusele ei vasta, arvatavasti seepärast, et seaduse väljatöötamise ja Riigikogu poolt vastuvõtmise ajal (29. oktoobril 1925) ei arvatud, et üldse võiks tekkida selline küsimus, et üldse juhtuks, kus usuühingud kavatsesid laiendada avalikke matmispaiku avaliku matmispaiga mõttes.

Seks eelduseks olid mitmed alused. Üheltpoolt olid usuühingud enamaltjaolt üldse selle vastu, et nende kalmistud muudetakse avalikeks matmispaiguks, kuhu peab matma ka vastavasse kogudusse mittekuuluvaid isikuid. Kuna Matmispaikadeseadus näeb ette (§ 3) ka eramatmispaikade asutamist, muuseas usuühingute ja eraseltside poolt oma liikmete tarvis (p. 1), siis võidi arvata, et usuühingud kasustavad tulevikus ainult seda võimalust, kui vanad kalmistud kipuvad jääma kitsaks.

Teisest küljest aga arvati, et, nagu tähendatud Matmispaikadeseaduse seletuskirjas, „oleks loogilisem, pidades silmas kiriku ja riigi lahutamise põhimõtet, ka olevad avalikud surnuaiad üle anda kohalikkude omavalitsuste kätte, s. o. tervet matmisasja kommunaliseerida, kuid see oleks riigielu oleva olukorra juures ebatstarbekohane kui ka enneaegne. Seepärast oleks otstarbekohasem kommunaliseerimisele ainult algus panna, tema edaspi-

dist arenemist elu enese hoolde jättes“ (II Riigikogu protokollide lisad, 9. istungjärk, 5. oktoobrist 1925 — 18. detsembrini 1925, veerud 27, 28). Seega jäeti nagu olude sunnil kalmistud kogudusile, olles arvamusel, et aja jooksul lähevad asjad niikuinii omavalitsuste kätte.

Tegelik elu on läinud teist rada. Nüüd tuleb vastavail riigi- ja omavalitsusasutisil lahendada küsimusi, mis seaduses on jäetud lahendamata.

Kõigepealt peab pidama silmas, et usuühingud võivad küll laiendada nende valitsemisel olevaid avalikke matmispaiku, uusi avalikke matmispaiku nad aga asutada ei või. Nimelt näeb seaduse § 4 ette avalikkude matmispaikade laiendamist, ilma et oleks tähendatud, et mõnd liiki avalikest matmispaigust üldse ei või laiendada või et laiendamise korral muutuks nende valitsemise viis. Seevastu aga kuuluvad seaduse § 2 järgi avalikkude, s. o. üldtarvitamiseks määratud matmispaikade alla: 1) linnade, alevite, maade, suuremate valdade või valdade ühenduste poolt asutatavad matmispaigad ja 2) usuühingute (koguduste) senised (s. o. kuni seaduse maksmahakkamiseni) kalmistud. Kui usuühing asutab mõne uue matmispaiga, võib see olla ainult eramatmispaik (§ 3. p. 1).

Olgu siin muuseas tähendatud, et ühele osale omavalitsusist, nimelt valdadele, mis ei kuulu suuremate hulka, pole üldse antud võimalust asutada matmispaiku; ainult siis, kui nad ühinevad matmispaiga asutamiseks teiste valdadega, on neil see võimalus. Millised need suuremad vallad aga on, selle kohta ei leidu juhatusi ei seaduses ega selle põhjal antud määruses (RT 67 — 1926, siseministri määrus 31. augustist 1926 matmispaikade asutamise tingimuste ja tarvitamise, maksude, järelevalve ja korraldamise ning tervishoiuliste nõuete, samuti suletud matmispaikade edaspidise kasutamise kohta). Nii et küsimuse otsustamine, kas mõni vald kuulub suuremate valdade hulka matmispaiga asutamisel, sõltub täiesti siseministri äranägemisest, kes annab suuremale valdale loa avaliku matmispaiga asutamiseks, resp. laiendamiseks (Matmispaikadeseaduse § 4).

Nende suuremate valdadega on seaduses juhtunud veel teinegi arusaamatus — teatavalt, seaduses ettenähtud kordadel läheb usuühingu avalik matmispaik „vastava linna, alevi, maa, valla või valdade ühenduse valitsemise alla“ (§ 7). Siin ei

kõnelda enam suuremast vallast, kuid „valla“ all tuleb siiski mõista just seda „suuremat valda“, s. o. valda, mis kalmistut võib asutada, nagu tähendas seaduse arutamisel Riigikogus tolelaegne siseminister K. E i n b u n d (II Riigikogu protokollid, 9. istungjärk, 1925, veerg 225). On aga jäetud tähendamata, mis toimub nende usuühingute avalikkude matmispaikadega, mis § 7 ettenähtud juhtumeil lähevad vastava omavalitsuse valitsemisele, kui nad asuvad väikeses või keskmise suurusega vallas.

II.

Avalikkude matmispaikade asutamise ja nende laiendamise kord on nähtud ette seaduse § 4, mille järgi see asutamine ja laiendamine toimub vastava omavalitsuse esinduskogu otsusel, kusjuures erandlik kord on nähtud ette ainult alevite, suuremate valdade ja valdade ühenduste poolt kavatsetavate matmispaikade asutamiseks ja laiendamiseks, milleks on tarvilik peale vastava omavalitsuse esinduskogu otsuse veel vastava maavolikogu (nüüd ajutise maavalitsuse) otsus ja siseministri luba.

Kuna seaduses loeteldud erandite hulka ei kuulu usuühingute avalikud matmispaigad, peab järeldama, et usuühingute avalikkude matmispaikade laiendamine toimub üldises korras, s. o. vastava omavalitsuse esinduskogu otsusel.

Küsimust aitab selgitada veel Matmispaikadeseaduse § 7, mis näitab, mis pärast muuseas usuühingute avalikkude matmispaikade laiendamise üle otsustamine anti omavalitsuste kompetentsi ja mitte näiteks siseministri võimkonda.

Matmispaikadeseaduse § 7 järgi lähevad usuühingute endised (§ 2, p. 2) kalmistud ühingute likvideerimise korral, samuti sel korral, kui ühingud loobuvad nende valitsemisest või tarvitamisest või rikuvad sama seaduse § 9 korras antud eeskirju, vastava linna, alevi, maa, valla või valdade ühenduse valitsemisele. Täheb, omavalitsused on huvitatud usuühingute matmispaikades valitsevast korrast, eriti ka sellest, kas matmispaika suurendatakse, kas see laiendamine on tarvilik, otstarbekohane ja kasulik.

On endastmõistetav, et kalmistute mõiste alla selle paragrahvi järgi kuuluvad nii endised matmispaigad kui ka pärast Matmispaikadeseaduse maksmahakkamist nende matmispaikade laiendamiseks juurdelisatud osad, kui viimased sa-

muti moodustavad avaliku matmispaiga. Kui seda paragrahvi mõista teisiti, siis võiks asi kujuneda nii, et näiteks usuühingute endiste kalmistute piires ei või usuühingud rikkuda § 9 korras antud eeskirju (vastasel korral läheb vastav matmispaik omavalitsuse kätte), laiendatud osas aga, mis on võetud juurde avaliku matmispaigana, võivad nad seda teha, ilma et neil tuleks karta seetõttu jääda ilma sellest osast.

Küsimus seisab lõpuks ju ainult ses, milliseid omavalitsusesinduskogusid mõtles seaduseandja „vastavate omavalitsuste esituskogude“ (§ 4) all, kelle otsustada anti avalikkude matmispaikade asutamine ja nende laiendamine.

Ei saa kahelda, et väljudes seaduse § 2, p. 1 ja § 4, on õigus neid küsimusi otsustada linna- ja maavalikogudel (nüüd ajutisil maavalitsusil). Kuid kas see õigus on ka teiste omavalitsuste esinduskogudel?

Seaduse § 4 näeb ette alevite, suuremate valdade ja valdade ühenduste poolt kavatsetavate matmispaikade asutamiseks ja laiendamiseks peale vastavate esinduskogude otsuse veel maavalikogogu (ajutise maavalitsuse) otsuse ja siseministri loa, nii et loeteldud omavalitsuste õigused on õige piiratud juba nende eneste poolt asutatavate ja laiendatavate matmispaikade suhtes. Väljudes sellest ja kaalutlusist, et 1) usuühingu avalik matmispaik, mis tahetakse laiendada avaliku matmispaiga mõttes, võib kuuluda kasutamisele näiteks nii alevi kui ka mõne või isegi mitme valla elanikkude poolt, et 2) üksikul alevil või vallal puudub ülevaade, kui suur on vajadus usuühingute avalikkude matmispaikade laiendamiseks vastavas maas, ja et 3) maavalitsus võib tarbekorral vastavate ressursside olemusel alati ise asutada avaliku matmispaiga, peab järeldama, et teisil omavalitsusil, peale linnaomavalitsuse ja ajutise maavalitsuse, pole õigust ega alust otsustada kõnesolevat küsimust.

On sootuks iseküsimus, kuidas toimub usuühingute avalikkude matmispaikade

laiendamine, kui seda laiendamist soovitakse teostada eramatmispaiga mõttes, teiste sõnadega, kui tahetakse usuühingu avalikule matmispaigale lisada juurde osa, mis oleks eramatmispaik.

Eramatmispaikade asutamine toimub siseministri loaga, kusjuures kuulatakse ära vastava maa- või linnavalitsuse arvamus (Matmispaikadeseadus § 5).

Sellest järgneb, et kuna seadus muid kitsendusi eramatmispaikade asutamiseks ei tee, seaduse teksti järgi on võimalik laiendada usuühingu avalikku matmispaika eramatmispaigaga, kui siseminister annab selleks loa.

Kui nüüd mõni usuühing tahab olevat avalikku matmispaika laiendada ja juurdevõetud osa kasutada eramatmispaigana, siis tekib olukord, et ühel ja samal matmispaigal võib näiteks ühes matmispaiga osas matta isikuid, kes ei kuulu vastavasse usuühingusse, teises osas aga ainult koguduse liikmeid. Kui matmispaiga avalik osa on maetud täis, siis võib juhtuda, et mitteliikmete matmiseks polegi enam kohta.

Neil põhjusil ja samuti seks, et nagu tähendatud Matmispaikadeseaduse seletuskirjas, eramatmispaikade „vaba asutamine võiks muutuda võistluseks avalikkudele matmispaikadele ning teisest küljest raskendaks järelevalvet nende üle“, ongi siseministrile antud loaandmise õigus.

„Seaduses ei ole loeteldud tingimusi, milliste olemasolul siseminister on kohustatud eramatmispaiga asutamiseks loa andma, ega tingimusi, millistel minister võib loa andmisest keelduda. Loa andmine või keeldumine sellest on jäetud seega siseministri otsustada ning see sõltub iga üksiku juhtumi asjaolude hindamisest“. (Riigikohtu Administratiivosakonna toimetis nr. 292, II — 1930 Luke koguduse eramatmispaiga asutamise asjus.)

Nii et usuühingute avalikkude matmispaikade laiendamine eramatmispaigaga on võimalik, kuid sõltub täiesti siseministrilt ja tema seisukohast igal üksikul juhtumil.

Asulate õhukaitsest.

Teatavaks uueks probleemiks linnade, alevite ja asulate hoonestamisel on kodanikele kaitse loomine õhukallaletungide ja gaasirünnakute vastu. Küsimus endast

pole küll uus, kuid laiemaulatusliku tähtsuse evib see sedamööda, millist rada ja suunda, s. o. millist osa tulevikus etendab aero-keemiline sõda. Kui varemalt

olid otseses hädaohus sõjaliinil asuvad väeosad, siis on olukord muutunud õhunde arenemisega sedavõrd, et Kesk- ja Lääne-Euroopas pole riike, mille pindala oleks küllalt suur seks, et rahulikud elanikud veel mõne tunni jooksul peale sõja puhkemist võiksid olla julged oma elu eest.

Kui möödunud maailmasõjas olid selgunud õhusõja hirmsad nähted, tekkis igal maal rida suuri organisatsioone, millised algasid käsitlema peamiselt õhukaitse ja õhuhädaohu selgitamise küsimusi.

Arvestades seda, mida praegu tehakse paljudes mais õhusõja ja -kaitse alal, sunnib ka meid ettevalmistusele ja täitma vähemalt neid ettevalmistus- ja enesekaitseabinõusid, mida kirjutab meile ette me maa geograafiline asend.

Punase Risti XIV rahvusvaheline konverents Brüsselis 1930. a., millisel arutati eraisikute kaitse küsimust aero-keemilise sõja puhul ja relvitustumiskonverents on näidanud, et julgeolekut sel teel pole võimalik saada, jääb vaid üle enesekaitse, millele tuleb pühendada tähelepanu nii-võrd kui seda vähegi lubavad olud.

Viimasel ajal on meilgi ikka enam ja enam hakatud pühendama tähelepanu rahulikkude kodanikkude kaitsele võimaliku hädaohu puhul. Määruses gaasikindlate varjendite ehitamise kohta linnadesse (RT 78 — 1933), milline on antud Ehitusseaduse § 180¹ põhjal on nähtud muu seas ette, et teedeminister koos kaitseministri määrab kindlaks raioonid, kus kodanikele peab ehitama gaasikaitsevarjendeid. muidugi sõltuvalt sellest, kuivõrd on strateegiliselt tähtis üks või teine koht. Varjendid peavad olema kas ühised ehk iga elamu juures eraldi ja ehitatud nii, et nad ei langeks sisse koos kokkuvarisevate majadega ja et variendis oleks küllalt värsket ja puhast õhku.

Määrus nõuab, et avalikkude ehitiste kapitaalremondi puhul või ehitamise korral seatakse sisse ka gaasikindlad varjendid. Samuti nõutakse seda tööstushoonete ehitamise, ümberehitamise või kapitaalremondi puhul. Varjendid peavad olema nii suured, et sinna mahuks kõik tööstuses töötavad töölised.

Eriti suurt tähelepanu õhuhädaohule pühendatakse Saksamaal. Kuna Saksamaalt Versailles' rahulepingu põhjal on võetud peaaegu igasugune võimalus aval-

dada aktiivset vastupanu õhukallaletungele, siis seda suurema hoole ja innuga tegeletakse kaitse küsimuse probleemi-dega.

Seda küsimust käsitleb pikemalt Saksa tehnikaaajakirjas „*Technisches Gemeindeblatt*“ dr. ing. Arthur Manthey. Oma arutelu leiab ta, et sõjaliselt seisundilt ja geograafiliselt asendilt asub Saksamaa õhusõja hädaohu mõttes halvimaits tingimusi Kesk-Euroopas. Ja rahulikkude elanikkude hädaohu tõstab veel omakord see nähe, et suurlinnades eluneb suur % elanikkude üldarvust. Nii näiteks Saksamaal asub suurlinnades statistiliste andmete järgi umbes 31% elanikkude üldarvust, kuna Prantsusmaal ainult 10%, milline protsent võrdub ligikaudu ka meie omale, sest suurlinnaks viimase protsendimäära arvutamisel on arvatud need linnad, milles 100 000 ja enam elanikke.

Parimaks loomulikuks kaitseks tuleb pidada juba seda, kui asulad on paisatud võrdlemisi laiaili.

Vaadatuna sotsiaalselt ja tervishoiuliselt seisukohalt, juba aastakümnete eest kerkinud nõudmist avaramate asulate järgi tuleb õhukaitse seisukohalt ainult ter- vitada. Samalt seisukohalt tuleb lugeda õhukaitse mõttes soodsaiks linnu ja ale- veid — asulaid, milles puuduvad kõrged hooned ja tihedasti hoonestatud kvartalid, sest lõhke-, süüte- ja gaasipommide mõju horisontaalses suunas on piiratud, kuna vertikaalses suunas suudab pomm kukkumisel lüüa läbi mitme- ja mitme- kordseid hooneid.

Meie pealinn — Tallinn — on juba loomulikult end, võiks öelda, laiutanud ja nagu näha eelöeldust, on see aga heaks eelduseks õhuhädaohu eest, kuigi majanduspoliitiliselt on see kaunis kulukas lõbu.

Venelaste Koževnikov'i ja Pavlov'i ettepanekud linnade ja asulate planeerimise ja ehitamise mõttes on viinud arusaami- sele, et tähelepanu tuleb pöörata eriti ehi- tustegevusele, kui soovitakse saavutada tulemusi õhukaitse mõttes.

See mõte on kaunis uus ja seda tuleb propageerida ja selgitada laiemaile hul- gile.

Väga tähtsaks õhukaitse mõttes peet- takse majanduse ja tööstuse detsentrali- seerimist, näiteks ühe peatööstuse jaota- mist mitmeks kõrvaltööstuseks, et inime- sed poleks nii üksteisest sõltuvad. Ja eri- list hoolt tuleb kanda ka selle eest, et oleks

kaitstud tööstuste juures asuvad kolooniad.

Peale selle peab kaitse mõttes pidama silmas vitaalse tähtsusega punkte, kaubanduselisi keskmeid, tähtsaid liiklemiskeskmeid ja sõjatarveteladusid.

Peetakse tarvilikuks asulate ja tähtsamate punktide jagamist raioonesse, nagu see on teostatud paljudes riikides ja millist jaotamist näeb ette ka meie Määrus gaasikindlate varjendite ehitamise kohta linnadesse.

Pole soovitatav, et elektri-, gaasi- ja vee-keskasutised oleks markantsed. Vastavad juhtmed tuleks paigutada sügavale tänava-sillutise alla betoontunneleisse ja jaotus peaks olema teostatud nii, et järelevalvet, korrashoidu ja parandust võiks teostada kergesti.

Linnade õhuhädaoht seisab kui mitte esimeses järjekorras, siis kindlasti suurel määral tulikahjuchus. Et vähendada seda ohtu, on soovitatav katta katuseid raudbetooniga ja ehitada need igasuguste avaus-teta. Raudbetoon on väga vastupidav ja kui katus on küllalt järsk, võivad need pommid, millised kohe ei lõhke, kergesti põrgata kõrvale. Samuti tuleb piirata majade kõrgust ja tarvitada kõiki ehitustehnilisi abinõusid vundamentide, seinte ja vaheseinte ehitamise juures, et saavutada suurimat vastupidavust ja samal ajal arvestada survet, tõmmet ja nihutatust raames ja täidete vertikaal- ja horisontaalkandiate juures. Otstarbekohane konstruktsioon ja valitud materjal peavad pakkuma parimat julgeolekut.

Laialdasema kaitse mõttes on tarvilik, et olemasolevad avalikud ehitised, nagu teatrid, lugemis- kogunemis- ja õpetamisruumid oleksid kombineeritud nii, et nad sõja ajal pakuks kaitset õhukallaletungi vastu. Samuti peaks olema ehitatud rahu ajal tarvitavad maaalused garaažid, keldrid jne., et neid kohe võiks kasutada variendeiks.

Skcerl'i uurimused Berliinis tõendasid, et ainult 2,4% lisakuludega saab lihtsa keldri lae konstrueerida nii, et ta võib kanda kokkuvarisenud maia. Muidugi õhutamisvõimalused, torustikud, ja uste ja akende eriline konstruktsioon on möödapääsmatult tarvilikud.

Tähtsaks kaitseks linnadele ja alevitele on ka väline moondamine nägematuks (loomulik ja kunstlik pimedakstegemine) ja peteasulate („*Scheinanlagen*“) rajamisel tehnilisil ja eriti liiklemistehnilisil põhjusil on linnade üldine pimedakstege-

mine täiesti võimatu. Kunstlik nägematukstegemine udu tekkimise läbi umbes 25—200 m pilvekorrage, millest kasustati 1917. a. Dunkerque'i juures, laseb siiski tunda maastiku iseloomu. Ja kui palju sellega võib varjata korstnaid ja kõrgeid torne, on veel küsitav.

Õhurünnaku eel, selle ajal ja ka peale selle tehtud korraldused peavad olema läbimõeldud viimse peensuseni. Varjendisse pääsmiseks peab valitama lühimaid teid. Õhurünnaku puhul tuleb korraldada ümber ka liiklemine, sulgedes liiklemiseks gaasistatud linnaosi ja eraldades liiklemisest ka neid raioone, kus puhkenud tulikahju.

Enesikaitse hulka õhukaitse mõttes kuulub ka liiklemise üldine kaitse. Tänavad, vee- ja rööbasteil asuvad jaamahooned, kitsad läbikäiguteed maal ja linnas, raudtee- ja jõuvankriliiklemise-üle- ja allasõidukohad, mere- ja sisesadamad, kanalid ja teised suurema ehk vähe-ma tähtsusega strateegilised kohad on õhurünnaku mõttes hädaohtlikemas seisundis.

Tähtsaks sihteobjektiks vaenlasele on ka stantsionäärsed eraõhusõiduseadistud, lennuväljad igasuguste asutistega, lennukuurid ja käivitamisainete reservuaarid ja seenärsast tuleb hoolsasti teostada ka nende kaitset.

Trammiliiklemist linnades peab püüdma peale gaasirünnakut korraldada nii, et see toimuks paralleelselt tuule suunale, sest see aitab rutem puhastada liiklemisvahendeid gaasist.

Prantslaste ettepaneku järgi tuleks linnaplaani lineaarsüsteemi koostamisel tihedasti hoonestatud linnaajagudes jätta suurem vahe jalakäijate- ja jõuvankriteede vahel, et seega tõsta liiklemiskiirust, milline on tähtis muidugi õhurünnaku puhul.

Uuemate planeerimiste järgi linnades ei peaks enam lubatama ehitada maju päris tänava äärde, veel vähem liiklemispeatänavate äärde, sest see mõjuks segavalt liiklemiskorraldamisele.

Peetakse tarvilikuks, et uute tänavate ristumiskohad oleks väga avarad ja Prantsusmaal valitseb arvamus, et need tuleks teha riigi kulul. Samuti pööratakse tähelepanu autosõiduteile, et saavutada võimalikult ladusa ja segamata liiklemise.

Näib, et uuemal ajal pannakse suurt rõhku eeskujulikule liiklemiskorraldusele ka eriti õhukaitse mõttes ja linnadele ja asulaile tahetakse võita võimalikult rohkem õhku ja päikest, kuna viimasedki ai-

tavad kaitsta elanikkonda mürgkaaside vastu.

Raudteel kui peatranspordvahendil tuleb ka tulevikus kõige enam pidada silmas õhukaitse tehnilisi vahendeid. Ronge tuleb püüda muuta nägematuks liinil ja peatusil jaamades.

Kuigi kohalikud olud mõjustavad tunduvalt elanikkonna heaolu, on siiski kindel see, et hea tahtmise juures võib ka asula elanikkond ise oma heaolu tõhusalt mõjustada. Uuemas ajal põlatakse kõrgeid maju, tagaehitisi, kitsaid tänavaid ja õuesid. Avarad, päikeseküllased ja õhurikkad hooned (ühe-perekonna-majad) on tänapäeval tüübilisimaiks eluhooneiks kodanikele.

Nagu tõendavad statistilised andmed, on hoonestusviisi muutumisega muutunud suurlinnades tunduvalt ka elanikkude tihedus. Võib öelda rahuldustundega, et uuemaaja asustamispoliitika vastab peaaegu täielikult õhukaitse nõudeile. Mitmete

suurlinnade arenemises võib märgata, et linnade hoonestamise uued sihid on tunduvalt mõjustanud nende ilmet ja arenemisuunda.

Teadmisega, et ehitusseadused on aluseks linnade ja alevite hoonestamisele, peetakse tarvilikuks teostada tulevikus suuremaid reforme sel alal, et täita õhukaitse nõudeid üksikmajade ja asulate suhtes. Linnade ja alevite planeerimisel peab unustamatult pidama silmas ka õhukaitse nõudeid.

Iga üksiku isiku ja üldsuse mureks olgu eluaseme ehitamist ja ümberehitamist teostada nii, et see õhurünnaku puhul kannataks võimalikult vähem ja tekkivad vead oleks kergemini kõrvaldatavad ja parandatavad.

On selge, et tänapäeva hoonestamis- ja asustamispoliitika on tihedas seoses ka õhukaitseküsimusega, et kindlustada rahulikkude elanikkude julgeolekut.

Ägedaid nakkushaigusi 1933. a.

Dr. M. Püümann.

Kui võrrelda ägedate nakkushaiguste juhtumite arvu 1933. a. eelmise aasta omaga, siis nähtub, et nende arv on kasvanud; 1932. a. registreeriti 2452 haigusjuhtumit, kuna 1933. a. — 2783 juhtumit, s. o. 331 juhtumi võrra rohkem.

Üldiselt peab tähendama, et peale sarlakite näitavad teised nakkushaigused vähenemise tendentsi ehk püsivad samal tasemel, nagu eelmiselgi aastal; nii on kõhusoetõvejuhtumite arv langenud 593-lt 1932. a. 531-le — 1933. a., seega vähenenud 62 juhtumi võrra, ja mida eriti peab kriipsutama alla — kurgutõvejuhtumite arv — 515-lt 1932. a. — 357-le 1933. a., s. o. 158 juhtumi võrra. Ka pidalitõve, epideemilist ajukelmepõletikku ja unehaigust on 1933. a. registreeritud vähem kui 1932. a. — pidalitõve 13 (1932. a. — 17) epideemilist ajukelmepõletikku — 15 (1932. a. — 23), unehaigust — 2 (1932. a. — 8) juhtumit. Leetrid ja silmamarjad on jäänud peaaegu 1932. a. tasemele; 1933. a. registreeriti leetreid 41 (1932. a. — 40), silmamarju 188 (1932. a. — 186) juhtumit. Paratüüfusjuhtumite arv on tõusnud 105-lt 1932. a. — 121-le 1933. a., kuid eriti suurt tõusu näitavad sarlakid. 1932. a. registreeriti 970, 1933. a. — 1515 sarlakijuhtumit, seega on tõus 545 juhtumi või 56% võrra. Sarlaki-

juhtumite arvu suurenemisega on seletatav ka nakkushaiguste üldarvu tõus 1933. a. Sarlakijuhtumite arvu tõus viimase kahe aasta jooksul näitab, et lähemas tulevikus on oodata veelgi suuremat tõusu. 1931. a. registreeriti üle riigi 901, 1932. a. — 970, 1933. a. — 1515 sarlakijuhtumit.

Kui vaadelda lähemalt ägedate nakkushaiguste juhtumite arvu viimase 15 aasta jooksul siis seisab 1933. a. nakkushaiguste arvult kõige lähemal 1924. aastale, kus registreeriti 2938 nakkushaigusjuhtumit.

Nagu nähtub lk. 28 toodud tabelist, seisab Tartu linn ja maakond kõhusoetõvejuhtumite suure arvu tõttu esikohal; kõigist kõhusoetõvejuhtumest langeb 55,1% Tartu linnale ja maakonnale. Tartule järgnevad Tallinn Harjumaaga, Narva Virumaa, Pärnumaa Pärnu linnaga jne. Parimas seisundis olid 1933. a. Kuressaare ja Paldiski; seal pole 1933. a. registreeritud ainustki ägeda nakkushaiguse juhtumit.

Mis puutub sarlakeisse, siis seisab siin esikohal Võrumaa 290 (1932. a. — 76) juhtumiga. Võrumaale järgneb Tallinn 220 (1932. a. — 175), Virumaa — 181 (1932. a. — 120), Tartu linn — 131 (1932. a. — 61), Narva — 102 (1932. a. —

Ägedaid nakkushaigusi linnade, alevite ja maakondade järgi 1933.

Linnad.	Kõhutõbi	Paratüüfus	Sarlakid	Kurgutõbi	Leetrid	Pidalitõbi	Epidemioline alukelnepeetük	Unehaiigus	Silmamarjad
	Juhtumeid								
Tallinn	49	60	220	52	2	2	1	—	29
Haapsalu	3	3	2	1	—	—	—	—	—
Kuressaare	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Narva	24	3	102	55	—	1	—	—	14
Nõmme	3	4	24	6	—	—	—	—	2
Paide	3	1	9	—	—	—	—	—	3
Paldiski	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Petseri	—	—	36	5	—	—	—	—	—
Põltsamaa	4	—	7	1	—	—	—	—	1
Pärnu	10	—	26	3	1	1	—	—	4
Rakvere	8	1	28	3	—	—	—	—	—
Tapa	2	3	17	—	—	—	—	—	1
Tartu	189	5	131	75	2	—	—	—	—
Tõrva	—	—	1	3	—	—	—	—	—
Türi	4	—	1	2	1	—	—	—	—
Valga	9	1	12	2	1	—	—	—	3
Viljandi	4	1	4	—	—	—	—	—	—
Võru	8	—	21	—	—	—	—	—	—
Kokku	320	82	641	208	7	4	1	—	57
Alevid.									
Antsla	—	—	23	—	—	—	—	—	1
Elva	1	—	14	1	1	—	—	—	—
Jõhvi	2	—	—	1	—	—	—	—	—
Kilingi- Nõmme	—	—	5	—	—	—	—	—	1
Mõisaküla	—	—	3	—	—	—	—	—	—
Otepää	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Sindi	—	—	3	—	—	—	—	—	—
Suure-Jaani	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Kokku	3	—	51	2	1	—	—	—	2
Maakonnad.									
Harju	25	15	45	8	2	2	1	—	4
Järva	13	3	36	2	2	1	—	—	8
Lääne	3	4	21	1	1	3	—	—	3
Petseri	7	—	67	13	—	—	—	—	54
Pärnu	15	6	30	2	1	1	—	—	17
Saare	8	1	2	32	—	1	—	2	—
Tartu	104	3	100	31	—	—	7	—	17
Valga	4	1	32	2	1	—	—	—	2
Viljandi	1	2	19	10	—	1	1	—	10
Viru	23	1	181	33	25	—	5	—	4
Võru	5	3	299	13	1	—	—	—	10
Kokku	208	39	823	147	33	9	14	2	129
Üldse	531	121	1515	357	41	13	15	2	188

42), Tartumaa — 160 (1932. a. — 75) juhtumiga jne. Teistes linnades ja maakondades registreeriti sarlakeid alla 100 juhtumi.

Kurgutõvejuhtumite arv oli suurim jällegi Tartus — 75 (1932. a. — 38). Tartule järgnevad Narva — 55 (1932. a. — 11), Tallinn — 52 (1932. a. — 150), Virumaa — 33 (1932. a. — 33), Saare-

maa — 32 (1932. a. — 25), Tartumaa — 31 (1932. a. — 57), Petserimaa — 13 (1932. a. — 21), Virumaa — 13 (1932. a. — 16) ja Viljandimaa — 10 (1932. a. — 17). Teistes linnades, alevs ja maakondades registreeriti kurgutõve alla 10 juhtumi. On huvitav tähendada, et Tallinnas oli 1933. a. kurgutõvejuhtumeid peaaegu kolm korda vähem kui eelmisel aastal.

Silmamarjad esinesid kõige rohkem Petserimaal — 54 (1932. a. — 49) juhtumiga. Selle järgnevad Pärnumaa — 17 (1932. a. — 11) ja Tartumaa — 17 (1932. a. — 16), Narva — 14 (1932. a. — 1), Võrumaa — 10 (1932. a. — 13) ja Viljandimaa — 10 juhtumiga. Mujal registreeriti seda haigust alla 10 juhtumi.

Suurimat muret tekitab nakkushaiguste liikumises asjaolu, et sarlakid on hakanud rohkem levima.

Möödunud aastal oli palju kergeid sarlakujuhtumeid, mille tagajärjel haigus jäi algul kindlakstegemata ja avastati ainult siis, kui nahk hakkas kestendama — 2—2½ nädalat hiljem. Sellised kerged juhtumid teevad sarlakite vastu võitlemise väga raskeks. Kooliealine või lasteaias käiv laps, ilmudes peale paaripäevast viibimist kodu kooli või lasteaeda, puutub kokku teiste lastega ja annab neile haiguse idusid edasi. Seepärast on tarvilik, et kõiki lapsi — eriti kooliealisi ja lasteaedades käivaid, kes haiguse tõttu mõned päevad viibisid kodu ja siis ilmusid „tervetena“ jälle kooli ja lasteaedadesse, 2—3 nädala jooksul peetaks hoolega silmas ja sellekohaste haiguste tunnuste ilmumisel (naha kestendamine) eraldataks teisist kiiresti: haiguse kiire äratundmine ja haige eraldamine on mõjuvaimaks abinõuks sarlakite levimise vastu võitlemisel, mis sageli kergeid juhtumite tõttu kahiuks hilineb ja loob võimaluse haiguse idude edasikandmise. Neid asjaolusid peavad alati pidama silmas mitte ükski kooliarstid, vaid ka õpetajad ja lastevanemad.

Peale selle on vaja lastele vahetpidamata meenutada, et nad hoolitseks puhtuse eest, eriti käte ja küünte puhtuse eest. Eriti rõhku tuleb panna sellele, et hambaharjad oleksid terved ja puhtad ja et suud ja kurku sagedasti loputataks-kuristataks. Naeru näitavad sellekohased statistilised andmed haiestuvad lapsed haigete kurgunäärmetega sarlakeisse ja teisesse nakkushaigusesse naliu sagedamini kui lapsed, kel kurk on terve või haiged kurgu-

näärmed kõrvaldatud sellekohase lõikuse teel. Seepärast on tarvilik, et lastel, kel kurgunäärmed on haiged ja sageli kannatavad kurguhaiguste all, kõrvaldataks haiged näärmed lõikuse teel ja mida rutem seda tehakse, seda parem.

Mis puutub kõhusoetõppe, siis on haigusjuhtumite üldarv langenud Ainult Tartus ja Tartumaal on ta levinud suuremal arvul. Eemalolijatele paistab, et haiguse idude edasiandjaks võib osutada peamiselt piim. Möödunud aasta augustis, kus kõhusoetõvejuhtumite arv Tartumaal hakkas suurenema, suurenes selle haiguse juhtumite arv ka Tartu linnas. Kõhusoetõvest tervenev inimene võib jääda kauemaks ajaks pisikutekandjaks. Asudes peale haigust oma igapäevase töö juurde, võivad selliselt „tervelt“ inimeselt näiteks lehmaliivmisel pisikud sattuda piima ja kui selline piim läheb müügile ja seda tarvitatakse keetmata, siis on tarvitaja haigestumine kõhusoetõppe paratamatu. Piima kaudu toimub kõhusoetõve levimine ka Tallinnas, mis on tehtud kindlaks linna tervishoiuarstide poolt ja võib oletada, et see on samuti mujalgi riigis.

Piimaühingute-päeval, millist peeti 3. veebruaril 1934 Tallinnas otsustati

muuseas hakata propageerima, et piima tarvitataks igalpool ronkem, nii kaitseväs kui ka kooles ja et ta oleks igalpool kättesaadav näiteks raudteejaamuse, nagu see on välismaal. Sisuliselt on see otsus õige ja tervitatav, kui kõigepealt maal hakatakse tegema propagandat ja selgitama tervishoiu tähtsust üldiselt, tõstes esikohale eriti toiduainete — piima ja piimasaaduste tähtsust. Oleks ülim aeg, et piimatarvitaja saaks puhast maitsvat ja kõrgeväärtuslikku piima, mis ei sisalda mingeid haigustekitavaid pisikuid ja mida kartmata võib tarvitada keetmata. On arusaadav, et siin peavad olema abiks sellekohased sundmäärused, mis maksavad eriti maa kohta. Piima ja piimasaaduste puhtus, nende kõrge väärtus ja teadmine, et nende tarvitamisel ei saa mingit nakushaigust, on parimaks propagandaabinõuks ja sellise piima tarvitamine tõuseks ilmkahlemata kahe-kolmekordseks. Praegune piimatarvitus on linnades tõesti väga väike — ligi 0,3 l keskmiselt elaniku kohta, kuna näiteks Helsingis tuleb ligi 1 l keskmiselt elaniku kohta. Selles on süüdi peamiselt see asjaolu, et tarvitajale antakse alaväärtuslikku piima.

Märkmeid Tartu linna metsade kohta.

V. Pielbusch.

Tartu linna metsaülem.

Suurem osa me linnadest evivad väljaspool administratiivpiire peale mõisade ja talude kinnisvarasid ka metsade näol. Nii on kuukirja „Eesti Statistika“ nr. 5/2 — 1928 järgi metsa Pärnul 5448 ha, Tallinnal 2878 ha, Tartul 2835,67 ha, Narval 1270 ha, Haapsalul 270 ha, Valgal 184 ha, Kuressaarel 84 ha ja Rakverel 66 ha.

Kõik need linnadele kuuluvad metsad on suuremaltjaolt ostetud või kingitud juba XVI—XVIII sajandil, kuid mõned üksikud linnad, nagu näiteks Pärnu, evivad osa metsa juba orduajast.

Soodustades kuurortide arenemist ja pidades silmas muid esteetilisi, tervishoiulisi ja majanduselisi huve, on ka viimasel ajal mõnele linnale ja alevile. Eesti Vabariigi poolt planeeritud väiksel arvul metsa juurde.

Tartu linn sai metsad omanduseks rootsi aja algul. Nii kinkis Gustav-Adolf 1626. a. Tartule Sootaga ja Voldi mõisad, kuid viimane anti 1634. a. endise omani-

kule tagasiä selle asemele annetati linnale Kursi kihelkonnas asuvad Saduküla ja Väänikvere külad metsadega — praegused Tartu linna Saduküla-Pikknurme ja Sootaga-Väänikvere metskonnad. Umbes samal ajal — 1633. a. — omandas linn riigi käest Tõrve küla lubjaahjudega Puurmanni mõisa maist, kust hankis kogu oma tarvismineva lubja, mida olid kohustatud Saduküla, Pikknurme ja Tõrve mõisa rentnikud ja talupojad vedama Tartu. Sellest ajast on ka pärit praegu Meltsiveski tänaval asuva linna metsamaterjali ja küttepuude-laoplatsi nimetus „Lubja aed“. Lubja põletamiseks tarvitati suurel määral puid linna metsist. See on vist olnud sel ajal ainuke metsakasustamisviis ja tulu Saduküla metskonnast, kuna Väänikverest, mis Tartule lähem, veeti ka otsekohe metsasaadusi linna. Sel ajal ei tuntud mingit ratsionaalset metsakasustamist, puudus igasugune järelevalve ja mets oli jäetud enam-vähem saatuse hooleks. Ajajooksul aga tõusis metsa väärtus ja linna mõisade

ja külade talupojad ei piirdunud enam metsamaterjali hankimisega oma majapidamisega, vaid omavoliline metsakasustamine suurenes niivõrd, et isegi Tartu turule veeti müügiks puid ja palke. Et takistada seda massilist omavolilist raiumist, otsustas linn umbes 1800. a. Sadukülla panna ametisse linna metsniku. Seda tegemast tingis osalt asjaolu, et riigivalitsus ise hakkas korraldama oma metsi, avaldades täpseid juhtnööre metsade valitsemiseks ja kasutamiseks, samuti ka metsakultuurtoiks (mõnda § võib eduga käsitleda veel praegugi. See ei jätnud avaldamata oma mõju kogu Baltimaade metsatulundusele. Alles 1878. a., Vene linnaseaduse maksmahakkamisega, loodi linna metsatulundusele kindlam kord. Esimene metsakorralduskava koostati metsaülema Lotz'i poolt 1880. a. Selle kava järgi võib kujutella metsade tookordset seisundit ja võrreldes seda, näeme suurt edu metsade praeguse seisundi kasuks. 1880. a. oli valdavas enamuses peenike lehtpuu, kuna praegu moodustavad metsi enamasti kuused. Metsade tookordse kirjelduse järgi oli metsas ainult 2 kraavi, praegust metsa läbib terve kraavidevõrk, mis teda on hästi kuivatunud, kuigi veel mitte tarvilikul määral. Metsade lõpliku kuivatamise projekti teostamiseks võetakse iga aasta eelarvesse vastav summa kuivatamistoiiks ja peale selle on asutanud metsakuivatusfond. Viimasel ajal on korralliku tulundus- ja kuivatamistööde tagajärjel väheväärtuslik küttepuumets muutunud tarbepuumetsaks ja kulutatud summad tasuvad end ära. Lotz'i metsakorralduskavast igal ajal kinni ei peetud, ja 1909. a. võttis metsa ekspluateerimine laastamise ilme, nii et tollaegne „Metsakaitse komitee“ segas end vahele. Linnavalitsuse ülesandel hindas metsaülem Kuersch 1910. a. metsi uuesti ja koostas uue, aga kahjuks kaunis pealiskaudse metsakasustamiskava. 1920. a. võeti linnavalitsuse poolt metsakorralduskava revideerimisele. 1929. a. koostati uus metsakorralduskava.

Tartu linna metsad moodustavad kaks iseseisvat, 20 km üksteisest eraldatud suu-

remat metsamassiivi, 2835,67-ha üldpinnaga. Väiksem osa — Saduküla-Pikknurme metskond asub Tartust 50—60 km Viljandimaa piiri ääres ja 26 km Jõgeva raudteejaamast. Suurem osa — Sootaga-Väänikvere metskond asub 25—30 km Tartust Laeva vallas, mõlemal pool Laeva jõge, eraldatud jõest umbes 1 km laiuse talumaade ribaga. Talumaade müümisel on aga linnale jäetud parvetamise ja ladumise õigus. Kõik kasutused olev mets töötatakse metsavalitsuse poolt üles. Seks on alaliselt tööl 18—20 metsatöölit, kes saavad peale hariliku töötasu veel korteri, kütte ja 1 ha põldu heina- ja karjamaaga. See tööliskond on omandanud teatud teadmisi ja oskusi metsa ülestöötamisel, millega asjaolu annab häid tagajärgi metsakultuuritööde juures. Tuulemurtud, metsakuivad ja põimendusele määratud alaväärtuslik metsamaterjal töötatakse kohalike ostjate poolt üles.

Saduküla-Pikknurme metskonnas müüakse metsasaadusi kohapeal, sest vedu Tartu ei tasuks end. Sootaga-Väänikvere metskonnast aga tarvitab linn kõik tarbepuid ja suurema osa küttepuid oma ostarbeks.

Praegune metsaametkond koostub metsaülemast, metsniku kohustetäitjast ja 8 metsavahist. Saduküla-Pikknurme metskonnas on 4 vahtkonda, Sootaga-Väänikvere metskonnas — samuti 4 vahtkonda 4 metsavahiga. Siin asub ka metsnik. Metsaülema elukoht ühes kantseleiga asub Saduküla metsamõisas Pikknurmes, Puurmani vallas. Talvel viibib metsaülem 2—3 päeva nädalas Väänikveres; seks on Muru vahtkonna metsavahi elamu lähedal korter ühes vastuvõturuumiga.

Lõpuks ei või jätta mainimata, et üldine majanduseline depressioon andis end raskesti tunda ka Tartu linna metsatulunduses. Eriti koormavad eelarvet valdade poolt määratud mitmesugused lisakinnisvara- ja -tööstusmaksud. Samuti teeb suuri raskusi ja kulusid naturaalkohuste täitmine teede parandamisel, kus kümnete kilomeetrite pikkuselt tuleb parandada II ja III klassi teid.

Riigikohtu otsuseid.

Igasuguste ehitustööde haigekassa alla arvamist.

5./19. detsembril 1933 arutas Riigikohtu Administratiivosakond Tartu Linnavalitsuse kaebust Kindlustusnõukogu

I osakonna otsuse peale 15. septembrist 1933 Tartu linna igasuguste ehitustööde haigekassa alla arvamise asjas.

5. jsk. tööinspektori ringkonna kindlustusameti otsusega 12. maist 1933 on

arvatud Tartu Linnavalitsuse igasugused ehitus- ja ehituste korrashoiu tööd haigekassa alla, mille juures avalikkude tööde erifondi arvel tentavad tööd on arvatud haigekassa alla, alates sügisest hooajast. Tartu Linnavalitsuse kaebus avalikkude tööde haigekassa alla arvamise kohta on Kindlustusnõukogu I osakonna otsusega 15. septembrist 1933 jäetud tagajärjeta. Riigikohtule antud kaebuses palub Tartu Linnavalitsuse volinik tühistada Kindlustusnõukogu I osakonna otsuse, seletades, et hädaabitööde korraldamine Tartu Linnavalitsuse poolt riigi ülesandel tööpuuduse all kannatajaile abianndamiseks ei moodusta endast ühtki tavalist ettevõtet või käitist. Et neid töid teeb riik omavalitsuste kaudu, ei muutvat neid töid omavalitsusettevõtteiks, kuna neid tehakse riigi korraldusel ja riigi summadega ja need tööd olevat juhuslikud ja sagedasti isegi mittetarvilikud.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: TTS § 257 on ära tähendatud, millised käitised kuuluvad haigekassa alla ja üksikute käitiste haigekassa alla arvamine toimub TTS § 270, p. 1, §§ 277 ja 287 kohaselt kindlustusameti otsusega, nagu see seletatud Riigikohtu otsuses 14. oktoobrist/25. novembrist 1932 Tartu Linnavalitsuse kaebuse asjas (toimetis nr. 921¹¹). Käesoleval juhtumil on 5 jsk. tööinspektori ringkonna kindlustusameti otsusega 12. maist 1933 arvatud haigekassa alla Tartu linna avalikud hädaabitööd, alates sügisest hooajast. Milliseid avalikke töid Tartu linn sügisest hooajast pidi hakkama korraldama ja kas need tööd kõik pidid vastama

TTS § 257 ettenähtud käitisile, seda polnud asja otsustamisel üldse teada. Kindlustusameti otsus ei käinud seega konkreetsete käitiste kohta, mis seaduse järgi peavad kuuluma haigekassa alla, vaid see otsus evis põhimõttelise tähtsuse ses mõttes, et alates sügisest hooajast peavad kõik Tartu linna hädaabitööd olema arvatud haigekassa alla. Selliste põhimõtteliste küsimuste otsustamine üldkujul ei kuulu kindlustusameti võimkonda. Nagu juba tähendatud eelpool, võib kindlustusamet üksnes konkreetseid käitisi, mis nähtud ette TTS § 257, arvata haigekassa alla ja üksnes konkreetsete käitiste haigekassa alla arvamise korral võib ka tõsta vaidlust küsimuse üle, kas kindlustusametil oli õigus arvata seda käitist haigekassa alla või mitte. Kui üldse pole teada, milline konkreetne käitis on arvatud haigekassa alla, siis puudub ka võimalus otsustada küsimuse üle, kas see käitis kuulub üldse haigekassa alla arvamisele TTS määruste kohaselt või mitte. Avalikkude tööde korras hädaabitöödena võib ju linnaomavalitsus korraldada ka oma töid, nagu see on seletatud Riigikohtu otsuses 10. veebruarist 1933 Valga Linnavalitsuse kaebuse asjas (toimetis nr. 303¹¹), kuid haigekassa alla arvamise juures on ka tähtis, et need tööd kuuluks TTS § 257 ettenähtud käitiste alla.

Ettetoodud põhjusil Adm. K. K. §§ 21 ja 22, p. 2. põhjal otsustas Riigikohus tühistada Kindlustusnõukogu I osakonna otsus 15. septembrist 1933 ja saata asi Kindlustusnõukogule uueks otsustamiseks.

ELL tegevusest.

ELL juhatus koosolekul 26. aprillil 1934 arutati alevite linnadeks muutmise küsimust.

Tulnud arvamusele, et paremuseks selle teostamisel oleks ühtlus linnadega nii valitsemise kui ka järelevalve alal, otsustati paluda Vabariigi Valitsust, et ühes maaomavalitsuste reformiga muudetaks elujõulised alevid linnadeks, kuna teised liidetakse valdadega.

Enne seda tuleks uurida teedeasjandust alevitesse puutuv asjas.

Ühtlasi otsustati ka paluda, et isikumaksu võtmine seataks ühtlasele alusele nii linnade ja alevite kui ka valdade suhtes.

Tartu Linnavalitsus palus astuda samme Põllutööstusministeeriumi ees, et eksporttapamajule keelataks tappa loomi ja müüa

lihasaadusi siseturul, kuna see halvab omavalitsuste tapamajade tegevust.

Arutanud küsimust, otsustati pöörduda vastava märgukirjaga põllutööstusministri kaudu Vabariigi Valitsuse poole, paludes ühtlasi, et enne küsimuse lõplikku otsustamist võimaldataks ELL selgitada küsimust lähemalt.

Ühtlasi otsustati koguda andmeid tapamajade tegevusest ja tasuvusest.

Pärsamaa Vallavalitsus saatis ELL ärakirja Pärsamaa Vallavolikogu koosoleku protokollist nr. 2 — 24. augustist 1933, paludes ELL toetust oma palvele kohtu- ja siseministrile teha korraldust, et seaduseandlikus korras muudetaks Perekonnaseisuseaduse § 65 ses osas, mis käsitleb meet-

rikaraamatute hoidmist perekonnaseisuametnikkude-vaimulikkude juures, et need raamatud antaks üle omavalitsusperekonnaseisuametnikele ja et viimaste poolt nende raamatute põhjal antavate dokumentide eest võetav maks alandataks.

Arutanud küsimust, otsustati enne lõppotsuse tegemist kuulata ära linnade ja alevite perekonnaseisuametnikkude päeva arvamust.

Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ pöördus ELL poole palvega algatada üleriikliku lastepäeva toimkonna moodustamist.

Arutanud küsimust, otsustati soovitada linnadele ja alevitele võtta osa kohapealsete toimkondade moodustamisest.

Rakvere Linnavalitsus palus ELL esineda Põllutöoministeriumi ees palvega, et linnades kasvatavad ja kasvataja oma tarvituseks tapetavad sead vabastataks tapaloomade pealt võetavast riigimaksust.

Arutanud küsimust, otsustati paluda Põllutöoministeriumi, et tapaloomade pealt võetavast riigimaksust vabastataks kõik tapetud loomad, mis lähevad omatarvituseks, kusjuures seks otstarbeks määratud liha võiks märkida vastava templiga, ja et riigimaksuna laekuvaist summadest moodustataks fond, millest oleks omavalitsusil võimalik saada laene avalikkude tapamajade korraldamiseks.

Tallinna Linnavalitsus pani ette ELL juhatusetele saavutada ELL kui ka EML kuuluvate omavalitsustega vastastikkune kokkulepe, et omavalitsused edaspidi ei nõuaks enam üksteiselt tagasi kulusid ambulatoorse arstiabi andmisel, vaid korraldaksid ambulatoorse arstiabi andmist hooaluseile oma vaestearstide kaudu tasuta, kusjuures tasumisele kuuluksid ainult arstimitekulud.

Arutanud küsimust, otsustati saata Tallinna Linnavalitsuse ettepanek ELL liikmeile seisukohavõtmiseks, soovitades seejuures mitte sõlmida üldkokkulepet ELL ja EML vahel, vaid jätta see iga omavalitsuse enda asjaks.

Siseministeriumi Administratiivosa-kond saatis ELL seisukohavõtmiseks ja arvamus avaldamiseks nimestiku selle kohta, kuidas venekeelseis dokumentides sagedamini esinevaid eesnimesid transkribeerida eestikeelseis dokumentides.

Otsustati teha ELL büroole ülesandeks korraldada Tallinna, Tartu ja Narva linnade perekonnaseisuametnikkude sellekohane nõupidamine ning koostada nõupidamise tulemuste põhjal ELL vastus.

ELL esindajatekogu koosolekul 11. veebruaril 1934 vastuvõetud Linnade vappide ja lippude tarvitamise seaduse eelnõu § 5 otsustati redigeerida järgmiselt: „Linna vapi ja lipu tarvitamise kord määratakse lähemalt kindlaks linnavalikogu vastava määrusega.“

ELL pöördus Pikalaenupanga poole palvega teha korraldust, et ümberkorraldamisele Elukorterite ehituslaenu seaduse muutmise seaduse alusel kuuluksid ka need laenusaaajate poolt linna- ja aleviomavalitsusile tasumata jäetud summad, mis linna- ja aleviomavalitsused on juba tasunud oma summadest ja et omavalitsuste eneste poolt tasutud summad maksaks neile tagasi.

Sellele palvele teatas Pikalaenupank, et üksikute omavalitsuste poolt laenusaaajate arvel õiendatud summad ei või ülalmainitud seaduse kohaselt kuuluda ümberkorraldamisele põhjusel, et need summad ei seisa tähtajalise õiendamise tagajärjel panga raamatuis võlana, vaid on kantud riigituludesse, mistõttu puuduvad võimalus rahuldada ELL palvet.

Arvestanud ülaltoodut, otsustati teha ELL büroole ülesandeks töötada välja tähendatud seaduse muutmise seadus, et kergendada laenusaaajate koormat laenu tasumisel.

Tallinna Linnavalitsus palus ELL algatada linnade ja alevite ühendusteede (tänavate, teede, uulide, uulitsate) nimetuse ühtlustamise küsimust ja see otsustada lõplikult.

Arvestanud ELL liikmeilt saadud andmeid ja Akadeemilise Emakeeleseltsi seisukohta, otsustati soovitada ELL kõigile liikmeile tarvitada linnade ja alevite ühendusteede nimetusena „tänav“.

Elva Alevivalitsus pöördus ELL poole palvega kustutada ELL võlgnevat liikmemaksu kr. 184.— suuruses, sest alevi äärmiselt raske majanduseline seisund ei võimaldavat üldtähendatud võla tasumist.

Otsustati teha ELL esindajatekogule ettepanek, kustutada Elva Alevivalitsuse võlg, millest teatada viimasele, juhtides ühtlasi alevivalitsuse tähelepanu ta korratu majapidamisele, millest on suuremaltjaolt tingitud keskvalitsuse viimased sammud omavalitsuste õiguste kitsendamisel.

Seejuures tunnustati tarvilikuks, et ka ELL ise teostaks kontrolli oma liikmete üle.

ELL esindajaks Geodeetilisse Komiteesse valiti L. M ü h l b a c h.

TALLINNA LINNA PANGA

PASSIVA.

ARVETE SEIS 1. APRILLIKS 1934.

AKTIVA.

Kassa	107 161.—	Põhikapital	551 000.—
Hoiuraved	1 284 908.95	Tagavarakapital	119 342.29
Väärtpaberid	32 196.86	Erikapitalid	—
Väärtused	11 214.70	Amortisatsioonikapital	12 525.66
Diskonteeritud vekslid	2 161 355.22	Hoiusummad	5 875 517.41
Diskont. jooksvad kupongid ja kust. määratud protsentpaberid	—	Vekslite rediskont	—
Tähtajalised laenud	282 573.—	Võlad teisis kreditaasutis	—
Kontokorrentlaenu	2 540 007.88	Korrespondendid	34 563.60
Korrespondendid	126 923.56	Väljaantud garantiid	197 337.09
Garantiideebitorid	197 337.09	Mitmesugused kreditorid	—
Mitmesugused deebitorid	—	Tulud	73 358.—
Vallasvara	24 895.89	Muud passivad	28 244.01
Kinnisvara	59 274.85		
Kulud	52 917.35		
Muud aktivad	11 121.71		
Kokku kr. 6 891 888.06		Kokku kr. 6 891 888.06	

Juhatus.